

ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ СКЛАДНИХ ТЕРМІНОУТВОРЕНЬ*

Нерозривний зв'язок мови і суспільства найкраще простежується у словниково-мовному складі мови, який безпосередньо реагує на суспільні процеси і явища та зазнає постійних змін у зв'язку з безкінечністю пізнання людиною об'єктивної реальності. Це проявляється у виникненні нових слів, а також у запозиченнях, у зміні значення, у зміні способу вживання або у новій оцінці, яку отримує слово у суспільній комунікації.

Великий інтерес у цьому плані становить дослідження найбільш динамічної частини лексико-семантичної системи мови – термінології, яка швидко і чутливо реагує на всі зміни навколишнього середовища.

Особливої значимості набувають проблеми номінації у період науково-технічної революції, тому що термінологічна наука будь-якої галузі знань обслуговує професійні потреби людей і має велике значення для виробничої комунікації.

Оскільки розвиток усіх сфер діяльності людини отримує лінгвістичне відображення у мові, а мова і наука – це сили, які постійно і глибоко взаємодіють, то цілком природно шукати пояснення лінгвістичних процесів у термінології за межами лінгвістики.

Терміни певною мірою здійснюють комунікативну функцію, але здебільшого вони є виразниками діяльності людської свідомості, тобто когнітивної функції. З останньою пов'язані функції термінів як знаряддя пізнання й оволодіння суспільством історичним досвідом, знаннями: денотативної, референційної, оціночної (аксеологічної), номінаційної та інших функцій.

Вимогою часу в кінці ХХ ст. є прагнення дослідників-мовознавців до всебічного пізнання функціонування мови. В цьому аспекті глибокої актуальності набувають проблеми когнітивного дослідження, найважливішими рисами якого є розгляд мовних явищ як невід'ємної й органічної складової людського розуму, взаємопов'язаної з іншими когнітивними структурами і процесами сприйняттям, мисленням тощо. На перший план сучасного мовознавства виходить мовна особистість з її індивідуальною психікою, поведінкою. Отже, терміноутворення і його функціонування вивчаються з позицій когнітивної лінгвістики.

Специфічний підхід до вивчення терміносистем визначається як граматичною природою термінів, так і їхніми внутрішніми зв'язками та стилевими особливостями мови. Важливу роль при цьому відіграє принцип структурної систематизації. Визначаючи об'єм позначання ними понять і їх місце в усій терміносистемі, принцип структурної систематизації дозволяє термінам справлятися з номінативними завданнями. Найбільш чітко цей принцип виявляє себе в структурі складних терміноутворень, які завдяки своїй бінарній семантичній вмотивованості й цілісності забезпечують точність висловлювання, конкретизацію понять (слово – рід, термін – вид).

Складні терміни у будь-якій галузевій термінології займають одне з перших місць за кількісним складом. Не стала винятком і лісотехнічна термінологія,

переважну більшість якої складають саме складні терміни, тому що як і в інших галузях науки, на всі поняття окремих слів не вистачить.

Найпродуктивнішим у німецькій мові є спосіб сполучення слів або їх частин в одну лексему, серед цих утворень розрізняють:

Двослівні:

- *die Schwarzelinde* – липа американська,
- *die Schwarzeliefer* – чорна австрійська сосна,
- *der Fräserautomat* – фрезерний автомат.

Трьохсловні:

- *die Fräserkraftmühle* – фрезерний стружковий верстат,
- *das Längssplatholz* – лісоматеріал, розколотий в довжину,
- *der Lieferungsforstwart* – лісовласник, який поставляє деревину.

Чотирьохсловні:

- *die Messerfurnierschneidemaschine* – машини для різання струганого шпону,
- *die Saatgutproduktionsfähigkeit* – здатність дерева утворювати насіння,
- *die Schalfurnieraufwickel* – пристрій для намотування лушеного шпону.

Цей спосіб утворення термінів-слів термінологи називають **морфологічним**. Спосіб утворення термінів-словосполучень називають **синтаксичним**. Поява складних комбінацій має свої об'єктивні причини: терміни-словосполучення максимально точно відображають поняття, яке вони виражають, вони підкреслюють і уточнюють тим самим появу нових диференційних ознак у ньому і вначають його розвиток.

Серед термінів-словосполучень у німецькій лісотехнічній термінології домінують дво- та трикомпонентні терміни:

- *dunkler Kern* – фальшиве ядро,
- *planmäßige Nutzung* – планомірне рубання (лісу),
- *elektrisch betriebene Kettensäge* – електромоторна ланцюгова пила.

Досить поширені аббревіатури:

- *BHD* – *Brusthohendurchmesser* – діаметр стовбура на висоті грудей, таксаційний діаметр,
 - *die NC-Maschine* – верстат з числовим (програмним) керуванням.
- В окремий вид виділяються структури типу прикладок:
- *die Hubschrauber-Bringung* – трельовання вертольотом, повітряне транспортування лісоматеріалу,
 - *das Inciding-Verfahren* – метод просочування з попередніми наколами (з попередніми надрізами) деревини.

Становлення точних відповідників та якісних позначень, параметрів та понять у кожній з галузевих наук зумовлює виникнення відповідних термінологічних моделей і систем.

Тому наукова термінологія може кваліфікуватися як сукупність слів з точним єдиним значенням у рамках даної дисципліни, а терміни – як обов'язковий шар лексики, що складається з термінологічних систем із властивими їм закономірностями внутрішньої організації та взаємовідношеннями між відповідними одиницями. З точки зору лінгвістики, в термінології фіксуються ті ж види системних зв'язків, що і в інших прошарках лексики.

* – на матеріалі німецько-української лісотехнічної терміносистеми